

Eindconferentie ‘De school als maatschappelijke onderneming’

Verlag door Laura Hendricx en Dominique Smeets (se.learning.lab)

In grote getalen (100 deelnemers!) werd de eindconferentie van de Versnellingsagenda ‘Onderwijs en Sociaal Ondernemen’ op donderdag 15 januari 2015 bezocht. In totaal waren 16 onderwijsinstellingen, vele onderzoekers, sociaal ondernemers, maatschappelijke organisaties en studenten aanwezig op het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Plenaire presentaties

Inzichten op basis van de Versnellingsagenda

Peter Linde van het versnellingsteam van se.lab opende de middag. Hij lichtte kort de historie van de versnellingsagenda en de eindconferentie toe. Hij benoemde de enorme netwerkwaarde die in de zaal zat aan experts en betrokken personen uit allerlei vakgebieden. Daarnaast deelde hij de belangrijkste bevindingen en opbrengsten van het versnellingsteam met verwijzing naar het rapport van het versnellingsteam (zie ook www.selab.nl en www.SocEntExpert.nl). De ogenschijnlijk simpele, maar zeer positieve conclusie luidde: “Het veld heeft zich, gedurende de looptijd van de Versnellingsagenda, zelf versneld”. Steeds meer onderwijsinstellingen erkennen het belang van sociaal en maatschappelijk bewustzijn en geven daar ieder op hun eigen manier vorm aan.

Re-framing van sociaal ondernemend onderwijs

Hierna volgde de presentatie van Maurice Specht, lid van het versnellingsteam die zelf als sociaal ondernemer onder andere de Leeszaal West in Rotterdam heeft opgezet en recent een eigen eiland heeft waar “in een soort retraite, onder de rook van Rotterdam, de toekomst van deze stad wordt vormgegeven”. In zijn presentatie koppelde hij de conclusies van het

eindrapport van het versnellingsteam aan de netwerktheorie van Paul Baran. Aan de hand van deze theorie liet hij zien hoe wij de school als maatschappelijke onderneming hebben ‘gereframed’: waar vroeger koplopers van sociaal ondernemen in het onderwijs er alleen voor stonden, functioneert de school als maatschappelijke onderneming in een omgeving omringd door stakeholders die zich verbinden via waarde-uitruil. Hij sloot af met de uitdagende vraag: “Wat als je helemaal opnieuw mocht beginnen? What is a school?”.

Onderwijs voor de wereld van morgen

Vervolgens gaf Antoine Heideveld (Groene Brein), een presentatie over duurzaam ondernemen in het onderwijs. Vanuit Het Groene Brein, een groep wetenschappers uit verschillende disciplines die zich rondom duurzame vraagstukken verenigen, probeert hij te

zoeken naar een win-win-win situatie. Voor het onderwijs is volgens hem in dat kader een uitspraak van Tex Gunning leidend. Deze komt neer op: “kinderen uitrusten met de skills om de problemen van morgen te kunnen tackelen”. Ter illustratie vertelde hij over Nana die door het organiseren van een sponsorloop voor Nigeria zijn eigen persoonlijke ontwikkeling in een versnelling bracht, maar ook met een hoger middelbare schooladvies dan voorspeld de basisschool verliet. Hij leerde schrijven door een brief te schrijven, waarin hij om toestemming vroeg voor het organiseren van een sponsorloop, anderzijds leerde hij rekenen door de opbrengsten en kosten te berekenen van het evenement.

Vitaal dorp, leerzame projecten

Henk Roes, Margriet Overmeyer - de Gier en Petra Verhagen vertelden over de samenwerking tussen zorgcoöperatie Bronckhorst, de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) en het Graafschap College. Zij vertelden samen met studenten van de HAN een enthousiast verhaal over de samenwerking tussen deze partijen, en hoe dit meervoudige waardecreatie opleverde. De scholen erkennen hun taak om “als school de leefbaarheid, ook in de dorpen rondom de grote stad, levendig te houden”. Dat zorgt voor een zorgnetwerk in Bronckhorst waar bijvoorbeeld een ziekenhuisbezoekje van de één mogelijk wordt gemaakt door een lift van de ander. De vele verschillende projecten die rondom de samenwerking tussen scholen, zorginstellingen en andere partijen ontstaan, bieden “afwisseling maar ook ieder hun eigen lessen” voegde een van de studenten van de HAN toe.

‘School als oefenplaats voor de maatschappij’

De één-na-laatste presentatie werd gegeven door Carin Jansen. Zij vertelde hoe het Beatrix College in Tilburg maatschappelijk ondernemen heeft geïncorporeerd in haar onderwijsinstelling. Door zich af te vragen “wat is onze betekenis in de wijk?” hebben ze een programma ontworpen, waarin leerlingen op basis van hun eigen initiatief sociale projecten in de wijk kunnen oppakken. Ze vertelde over de ins en outs van het programma en onder welke voorwaarden dat bij hun vorm krijgt en werkt.

De school als value case

Het plenaire gedeelte werd afgesloten door Coen van den Brand en Elena Bindels (se.learning.lab). Om de school ook daadwerkelijk een andere positie in het netwerk te geven, zoals Maurice Specht eerder die middag al benoemde, is het functioneel om te kijken naar de school als meervoudige value-case. Welke andere waarden heeft de school allemaal uit te ruilen en

hoe kan dat vorm krijgen in de praktijk? Se.learning.lab biedt een handreiking hoe men kan nadenken over de value case van de school als maatschappelijke onderneming in termen van *why*, *how* en *what* (Simon Sinek, Golden Circle) gekoppeld aan de bouwstenen in het klaverbladmodel ontwikkeld door Jan Jonker (Nieuwe Businessmodellen). Het gecombineerde model en de vragen die kunnen leiden naar bruikbare antwoorden vormden de brug tussen denken en doen, tussen luisteren naar de presentaties en actief co-creëren in het tweede gedeelte van de middag.

Alle presentaties van de inleiders zijn terug te vinden op www.socentexpert.nl.

Interactieve sessies

Vervolgens werd er tijdens de interactieve sessies in 7 verschillende en gemengde groepjes dieper ingegaan op de aanreiking van het se.learning.lab over hoe de school als maatschappelijke onderneming er uit zou kunnen zien vanuit de *why*, *how* en *what* vragen en de bouwstenen van het klaverbladmodel van Jan Jonker. Elk gesprek verliep anders en de besproken thema's waren divers. Een greep uit de thema's:

Why?

Wat zijn eigenlijk de principes van de school als maatschappelijke onderneming? In bijna alle groepjes kwam naar voren dat er een potentieel ligt bij 'het lokale'. De school heeft een 'spirituele', fysieke plek in de omgeving en kan daar meer aan bijdragen. Daarnaast zagen meerdere deelnemers de meerwaarde van een onderwijsinstelling die kan bijdragen aan de ontwikkeling van leerlingen, door vrijheid te creëren en te inspireren om iets te ondernemen met sociale betekenis. Deze nadruk op 'doen' zorgt niet alleen voor concrete winst voor de sociale omgeving, het maakt ook andere leerprocessen voor leerlingen mogelijk. Tot slot gaven veel deelnemers aan dat de school als maatschappelijke onderneming het onderliggende principe zou moeten hebben om leerlingen op te leiden als wereldburger met een realistische, kritische houding ten opzichte van de maatschappij.

How?

De 'en hoe doen we dat dan?'-vraag zorgde in alle gesprekken voor de meeste discussie. Het is een uitdaging om hier niet te denken in problemen en obstakels, maar in mogelijkheden. Er werd gesproken over de voorwaarde dat een school de nieuwe praktijkgerichte vorm van leren en ondernemen wel een plek moet geven in het bestaande (becijferings-)systeem. Misschien moet de financiering anders lopen om dat mogelijk te maken. De school moet in een transparantere relatie komen te staan met haar directe omgeving om zo kansen en opdrachten te signaleren en zich daar aan te committeren. Er werden in de verschillende sessies mooie, concrete oplossingen aangedragen, zoals: een

coachende rol voor de docent, laat studenten zelf hun opdrachten formuleren, co-eigenaarschap docenten én studenten initiatief.

What?

Hoe concreter de 'why?' wordt vertaald naar de praktijk, hoe moeilijker het is om algemeen en abstract te blijven. Voor iedere specifieke context gelden andere praktijken waar overkoepelende thema's concreet vorm moeten krijgen. In de sessies werden hier veel voorbeelden besproken en met elkaar nagedacht hoe dat in ieders specifieke context vorm zou kunnen krijgen. Bij de afsluiting van de dag bleek dat er veel goede voornemens waren. Voor bijna iedereen bleken nog veel kansen te liggen bij het aangaan van meer kruisbestuiving, interdisciplinair werken, initiatief bij de studenten en zien van het lokale dat overal om ons heen is.

Reflectie

Na de interactieve sessies in groepjes was het tijd om te reflecteren. De stilte werd opgezocht om individueel terug te blikken op de dag. Aan de hand van een aantal vragen die wij de deelnemers stelden, kon een aantal thema's worden uitgelicht.

Nieuw tijdens de gesprekken van de middag was volgens velen de verscheidenheid aan perspectieven (organisaties, personen), en de meerwaarde die dit met zich meebracht. Maar deelnemers gaven ook aan dat zij nu door hadden dat ze niet de enige waren die zich bezighielden met het thema maatschappelijk ondernemen in het onderwijs.

Opdracht of opgave? Ook dit bleek een belangrijk nieuw inzicht voor meerdere deelnemers. Kun je studenten een opdracht geven om een maatschappelijk probleem aan te pakken? Door als school een opdracht klaar te leggen en studenten een inschrijfmogelijkheid te geven om bijvoorbeeld te wandelen met eenzame ouderen. Of kun je beter spreken over een maatschappelijke kwestie, waarin er nog ruimte voor de student zelf is om deze naar eigen inzichten in te vullen? Bijvoorbeeld door problemen die spelen in de wijk bij de studenten neer te leggen en ze zelf een project te laten ontwerpen?

We vroegen de deelnemers ook wat ze zich voornamen om concreet als eerste stap te ondernemen om het 'nieuwe' in de praktijk te brengen. Veel deelnemers gaven aan in gesprek te gaan met collega's, maar ook nieuwe verbindingen met sociale ondernemingen, maatschappelijke organisaties of onderwijsinstellingen aan te willen gaan. Andere deelnemers gaven aan te gaan kijken wat de centrale waarde is van hun opleiding, studenten meer te gaan betrekken in het onderwijs, of/en door te gaan met het delen van kennis over maatschappelijk ondernemen in het onderwijs.

Afsluiting

Als laatste was het woord aan Raymond Lunes, ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK), waar we de middag te gast waren. Waarom hielden we deze onderwijsconferentie eigenlijk bij het Ministerie van BZK? Raymond Lunes lichtte toe dat het Ministerie van BZK al een tijd bezig is met het programma 'doe-democratie'. In dat kader verkennen ze onder andere op welke gebieden in de maatschappij nog meer winst te halen valt met betrekking tot het stimuleren van burgers om 'hands on' betrokken te zijn bij de maatschappij. Onderwijs blijkt een 'gat in de markt' wat dat betreft en vandaar de opdracht tot het onderzoek, gevolgd door de 'versnellingsagenda onderwijs en sociaal ondernemerschap' aan se.lab. Tot slot gaf Lunes aan dat het BZK zich inzet voor een energieke samenleving, met de school als maatschappelijke onderneming als één van de drijvende krachten.

Dat de middag heeft bijgedragen aan een versnelling in sociaal ondernemerschap binnen het onderwijs is aan het einde van de middag al heel voelbaar en ook veelbelovend. De studenten, die apart de middag hebben geëvalueerd, kapen nog op de drempel naar de borrel een minuutje spreektijd. Ze geven aan behoefte te hebben aan keuzeruimte, vrijheid, goede voorbeelden en maatwerk. Ze dagen de groep mensen uit: "Maak ons sociaal ondernemende studenten, mede mogelijk gemaakt door het onderwijs!"

Een stip op de horizon

Onder het genot van een hapje en een drankje werden de opgedane ideeën, inspiratie en bevindingen nog eens besproken. Daarnaast werden netwerken uitgebreid, waar hopelijk nieuwe samenwerkingen uit mogen voortkomen. Volop geïnspireerd door de 'good practises', voorbeelden, handreikingen en gesprekken keerde iedereen weer, verspreid door het land, huiswaarts. Een voor ons inspirerende dag werd daarmee afgesloten, maar tal van nieuwe initiatieven en waarde-creatie werden aangegaan, hoopvol voorgenomen en inmiddels concreet vormgegeven. Proost!